

An open notebook with lined pages. On the right page, there is a metal pencil sharpener and several shavings of a yellow pencil. A yellow pencil lies diagonally across the page. The title text is overlaid on the notebook pages.

Kirjoittamisen tukipaketti

Anni Peltokangas & Lena Syrjälä
MeOpet 2018

KIRJOITTAMISESTA

-Kirjoittaminen voidaan ajatella koostuvan kolmesta osa-alueesta, joita ovat käsinkirjoitus, oikeinkirjoitus ja tuottava kirjoittaminen:

- Käsien kirjoittaminen vaatii kehon hallintaa ja hienomotorisia taitoja.
- Oikeinkirjoitus perustuu kielellisten taitojen hallintaan, varsinkin fonologiseen prosessointiin eli kykyyn hahmottaa ja työskennellä äänteiden kanssa.
- Tekstin tuottamiseen kuuluvat niin käsinkirjoituksen sujuvuus ja oikeinkirjoitus, myös lapsen sanavarasto, työmuisti, lukutaito sekä toiminnan ohjaus.
- Kirjoittaminen on kuin prosessi, jossa tarvitaan erilaisia motorisia, kognitiivisia ja kielellisiä taitoja samanaikaisesti.

KIRJOITTAMISESTA VIELÄ...

- Kirjoittamisen alempia tasoja edustavat motorinen kirjainmerkkien, tavujen ja yksittäisten sanojen tuottaminen ja korkeampia tasoja edustavat ortografiset eli oikeinkirjoitukseen liittyvät, syntaktiset eli lauserakenteisiin liittyvät ja semanttiset eli merkityksiin liittyvät osaprosessit.
- Tekstin tuottaminen on kokonaisuudessaan haastava prosessi, sillä kirjoittajan tulee hallita kirjoitetun kielen säännöt ja ymmärtää tekstin merkityskokonaisuudet sekä luoda tekstistä looginen, yhtenäinen (koherentti) ja ymmärrettävä kokonaisuus. Kirjoittaminen saattaa olla monelle lapselle haastavaa.

ÄITIN SYNTYMÄPÄIVÄ: MITÄ ONGELMIA TEKSTISSÄ?

- Pisteiden paikka
- Sijamuodot & aikamuodot
- Kaksoiskonsonantit eli geminaatta
- Pilkut
- Yhdyssanavirheitä

Tekstistä voi löytää useita oikeinkirjoituksen virheitä. Oikeinkirjoituksessa on kyse siitä, kuinka hyvin kuultujen sanojen äänteet osataan muuttaa graafisiksi merkeiksi eli kirjaimiksi ja kirjainyhdistelmiksi. Oikeinkirjoitustaitoon kuuluu myös erilaisten sääntöjen ymmärtäminen kirjoittamisessa, kuten välimerkkien ja yhdyssanojen hallinta.

Tukisuunnitelma 1 sanojen oikeinkirjotukseen ja geminaatan harjoitteluun

TUKISUUNNITELMA | SANOJEN OIKEINKIRJOITUKSEEN JA GEMINAATAN HARJOITTELUUN

- Oikeinkirjoituksen puutteet viittaavat usein siihen, että lapsella on vaikeuksia kirjoittamiseen liittyvässä fonologisessa prosessoinnissa. Toisin sanoen lapsen tulee harjoitella vielä äänteiden hahmottamista.
- Suomen kielen oikeinkirjoituksessa on tärkeää harjoitella erottelemaan sanasta tavut, tavuista äänteet ja harjoitella äänne-kirjainvastaavuutta. (Lerkkanen, Ahonen, Ketonen & Leppänen 2019.)
- Esittelemässämme tekstissä on huomattavan paljon ongelmia kaksoiskonsonantin eli geminaatan kirjoittamisessa. Niinpä ensimmäiseksi harjoitellaan sanojen tavuttamista.

-Harjoitus 1:

- Harjoitellaan tavuttamaan sanoja, joissa esiintyy kaksoiskonsonantti. Opettaja sanoo ensiksi sanan, joka oppilaan tulee toistaa perässä siten, että sana tavutetaan ja jokaisen tavun kohdalla lyödään kädet yhteen. Jos oppilaalla on tässä haasteita, opettaja voi aluksi itsekin tavuttaa sanat.

Esimerkiksi:

Nal - le, kuk - ka, pus - si, pap - pi, on - ni, mal - li, mäm - mi...

Jatketaan harjoittelua kolmi- ja useampi tavuisilla sanoilla:

Mak - ka - ra, ko - ral - li, op - pi - las, kel - lo - sep - pä, hil - lo - purk - ki...

-Harjoituksen aikana opettaja kirjaa ylös jokaisen sanan kohdalla, tavuttaako oppilas sanan oikein (1p oikea määrä tavuja, 2p tavuraja kulkee oikeassa kohti sanaa).

HARJOITUS 2

Tavaamisharjoituksen jälkeen harjoitellaan vielä sanoissa esiintyviä äänteitä kirjain kerrallaan.

Harjoituksessa voidaan käyttää samoja sanoja kuin harjoituksessa 1. Eli esimerkiksi sana “nalle” luettaisiin äänne kerrallaan

n - a - l - l - e.

-Harjoituksen aikana opettaja kirjaa jokaisen sanan kohdalla, tuleeko jokainen kirjain äännettyä.

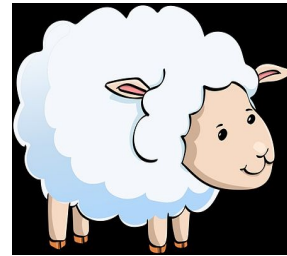
- Äänteiden harjoittelu kirjain kerrallaan auttaa oppilasta hahmottamaan kirjain-äännevastaavuutta. Sanojen tavuttaminen auttaa puolestaan ymmärtämään sanojen oikeinkirjoitusta sanojen rytmityksen kautta.

HARJOITUS 3

Oppilaalle näytetään kuvia asioista/esineistä, joiden nimessä esiintyy kaksoiskonsonantti. Oppilaan tehtävä on kirjoittaa kuvassa olevan asian/esineen nimi. Sana voidaan ensiksi tavuttaa ja tämän sujuessa, oppilas voi kirjoittaa ilman tavuttamista.

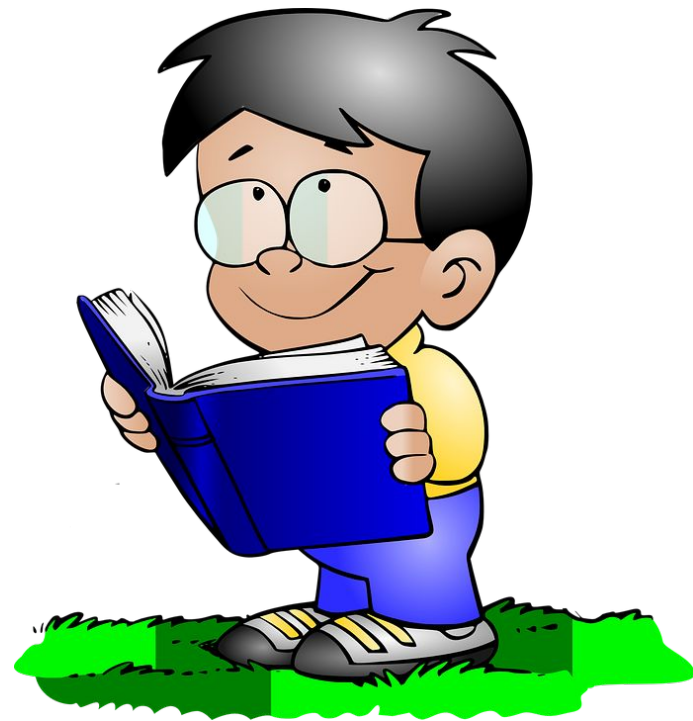
-Harjoituksessa voi käyttää esimerkiksi näitä kuvia (käytä useampaa):

- Harjoitus 3 tarkoitus on, että oppilas kykenee kirjoittamaan kuvassa olevan sanan oikein ilman, että kuulee sanan ääneen lausuttuna.

-Opettaja tarkistaa oppilaan kirjoittamat sanat. Harjoituksessa on tarkoitus kiinnittää erityistä huomiota kaksoiskonsonantin kirjoittamiseen oikein.

- Harjoitusten jälkeen pyydetään oppilasta lukemaan uudestaan kirjoittamansa teksti sekä etsimään ja korjaamaan kaksoiskonsonanttivirheet. Mikäli virheitä esiintyy edelleen paljon, jatketaan harjoittelua.

HUOMIOITA TUKISUUNNITELMASTA I

- Harjoitukset on ajateltu tehtävän erillisillä kerroilla, jolloin yhden harjoittelukerran kesto olisi noin 20 minuuttia. Nämä harjoitukset on suunniteltu Äitin syntymäpäivä -tekstin kirjoittajalle, mutta näitä harjoituksia on mahdollista hyödyntää myös muiden oppilaiden kanssa, joilla on haasteita oikeinkirjoituksessa.
- Tekstissä useimmat virheet geminaatan kirjoituksessa liittyivät verbin taivuttamiseen imperfektissä. (Verbi oli usein myös virheellisesti passiivissa.) Siitä huolimatta kaksoiskonsonantin väärinkirjoitus todennäköisesti johtuu siitä, että oppilas ei hahmota sanan rakentumista fonologisesti. Siihen perustuvat myös nämä harjoitukset.

TUKISUUNNITELMA 2

TUKISUUNNITELMA 2 LAUSEIDEN OIKEINKITJOITUKSEEN JA PISTEEN PAIKAN HARJOITTELUUN.

- Oppilaan tekstissä pisteet ovat väärissä kohdissa. Hän ei osaa muodostaa virkkeitä oikein.
- Lauserakenteen ymmärtäminen liittyy kirjoittamisen **syntaktisiin osaprosesseihin**, joka on sanatasoa korkeampi osaprosessi.
- Ongelmia voi olla: työmuistissa, itseohjautuvuudessa, lukutaidossa
- Vaikeuksia voi olla myös kielellisessä tietoisuudessa, mikä tarkoittaa lapsen herkkyyttä havaita puhutun ja kirjoitetun kielen välistä yhteyttä (Lerkkanen, Ahonen, Ketonen & Leppänen 2019) → erottaako lapsi puheen virrasta lauseita ja osaako yhdistää sen kirjoitettuun kieleen, jolloin kyse voisi olla syntaktisen tietoisuuden haasteesta eli miten sanat liittyvät toisiinsa lauseiksi?

Hypoteesini on, että ongelma on syntaktisessa tietoisuudessa eli lauseiden hahmottamisessa ja puhutun ja kirjoitetun kielen yhteyden hahmottamisessa. Valitsin seuraavat harjoitteet pohjautuen siihen. Harjoitteita toteuttaessa opettajan tulee kokoajan kerätä tietoa missä ongelma piilee ja suunnata tukea niihin.

HARJOITE / TARKASTELLAAN PUHEEN JA KIRJOITETUN TEKSTIN VÄLISTÄ YHTEYTTÄ

- Perustuu LPP-menetelmään eli lukemaan puheen perusteella (Lerikkanen, M. Vahtera, L. 2013)
- Keskusteluvaihe: Keskustellaan oppilaan kanssa jostain häntä kiinnostavasta aiheesta. Keskusteluun käytetään aikaa!
- Saneluvaihe: Kootaan keskustelu siten, että oppilas kertoo mitä oli keskeisimmät asiat ja opettaja kirjoittaa ne ylös siten, kun oppilas ne ilmaisee.
- Labrinti - ja uudelleenlukemisvaihe: Oppilaan omia paperille saneltuja lauseita aletaan tarkastella. Opettaja lukee oppilaan puhuttuja lauseita ääneen ja osoittaa kynällä missä kohtaa mennään. Pohditaan yhdessä mitä puheessa tapahtuu, kun paperilla olevassa tekstissä virke loppuu ja tulee piste. (Tulee pieni tauko, asia hieman vaihtuu jne...)

HARJOITE 2: TARKASTELLAAN LAUSEITA TARKEMMIN

- Perustuu lausemenetelmään (Lerkkanen, M. Vahtera, L. 2013)

Lauseen hahmottaminen ja muokkaaminen (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014)

- Otetaan tarkempaan käsittelyyn joku aiemman harjotuksen oppilaan lausumista lauseista.
- Leikataan se yksittäisiksi sanoiksi paperilta
- Oppilaan tehtävä on yksittäiset sanat muodostaa lauseeksi
- Lauseeseen lisätään tai siitä otetaan pois sanoja, jolloin merkitys saattaa muuttua tai lause ei ole enää järkevä → pohditaan mitä merkitystä yksittäisillä sanoilla lauseessa on ja miten ne liittyvät toisiinsa

LAUSEEN TÄYDENTÄMINEN

- Opettaja lukee tarinaa ja jättää välillä lauseen kesken. Oppilaan tulee miettiä miten lauseen voisi täydentää.

LAUSEIDEN JÄRJESTÄMINEN

- Merirosvokapteenin päiväkirjan lauseet ovat menneet sekaisin (3-5 lausetta). Lauseet pitää laittaa järjestykseen, jotta tiedetään, mitä kapteenille tapahtui ja mistä aarre löytyy.

(Ideat täältä: [Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014](#))

HARJOITUS 3:

- Kokoavana harjoituksena voisi toimia esimerkiksi harjoitus, jossa opettaja sanelee joitakin lyhyitä tarinapätkiä ja oppilas kirjoittaa niitä samalla paperille.
- Tarkoitus harjoitella nyt nimenomaan lausekokonaisuuksien huomaamista ja niiden kirjoittamista niin, että piste tulee yhden virkekokonaisuuden loppuun.

LÄHTEET

HUS Helsingin yliopistollinen sairaala. Kielelliset toiminnot. Viitattu 1.4.2020.

https://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaanhoitopalvelut/foniatria/lapsen_neuropsychologinen_arvio/fonologinen_prosessointi/Sivut/default.aspx

Lerkkanen, M-K., Ahonen, T., Ketonen, R. & Leppänen, U. 2019. Kirjoittamisen vaikeudet. Teoksessa T. Ahonen, M. Aro, T. Aro, M. Lerkkanen & T. Siiskonen (toim.) Oppimisen vaikeudet. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 304-323.

Aro, M., Lerkkanen, M-K (2019) Lukemisen kehitys ja lukemisvaikeudet. Teoksessa T. Ahonen, M. Aro, T. Aro, M. Lerkkanen & T. Siiskonen (toim.) Oppimisen vaikeudet. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 252-290.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014. Helsinki: opetushallitus, 32-34. Viitattu 7.4.

https://peda.net/jyu/okl/ainepeda/ai/ppp/skjkyyp/p222/meopet18-ym-mari/esjit/se/tnhjttmp4m/p:file/download/ed08c9428c2308c01ba336976b6f9f2141c6a83d/POMM1081_2019_eops_ops_Lerkkanen_seh.pdf

Lerkkanen, M-K., Vahtera, L. 2013. Lukemaan oppiminen ja opettaminen esi- ja alkuopetuksessa. Helsingin: Sanoma Pro 2013.